

*Intransitive Educational Traditions
Непреходни образователни традиции*

ДЕЦАТА НА ИНСТИТУЦИЯТА „ВЪЗПИТАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ-ИНТЕРНАТ“

Надежда Кръстева, Желязка Стефанова
Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме. В статията се представят гледни точки върху същността и възможностите на възпитателната мярка „настаняване във възпитателно училище-интернат“ съобразно условията на ВУИ.

Keywords: law offenders, corrective measures, children with deviant behavior, correctional boarding school, Angel Uzunov

*„... За едно дете няма по-голям ужас от това да не го обичат, да го отблъснеш и за него пъкълът, от който трепери...
С отритването идва гневът и за отмъщение, че си бил отритнат, гневът ражда престъпление, а престъплението довежда вината...
Дете, на което отказват обичта, към която се стреми, ритва котката и притулва тайната си вина; друго открадва, дано златото го направи обичано; трето тръгва да покорява света“.*
Джон Стайнбек, „На изток от рая“

„Те ми говореха и си подмятаха един на друг реплики, а аз си мислех, че те, като малки корабчета, са заседнали в плитчината на престъпленията или дори само на грешките, до тях са ги довели бурните вълни на живота около тях и сега са нужни нови, други, много по-бурни, но чисти вълни, които да ги изтласкат наново в дълбоките и чисти води на човешкото доверие...“
Ангел Узунов, „Живот без междучасия. Записки на един педагог“

„Живеем ли тук? Живеем... Спим ли тук? Спим... Дом ли е за нас нашето училище? Дом е ... Учим ли в него? Учим... Тогава? Какво има да се чудим – да го наречем „дом-училище“ и толкоз“.
Сирачето Димитър Ефремов – възпитаник в ТВУ
(по А. Узунов, 1993: 129)

1. За грешните деца – спонтанно, с обич и доверие

Ден – събота. Прохладна, тиха, почивна, приятна събота. Събота със студена вечер и без една звезда на небето.

Всъщност, няма значение кой ден е, коя дата, какъв сезон е. Има места, в които това е без значение. Там моментът се измерва с оставащото и отминалото време от мярка, постановена от съда за определен период. Мярка, равна на наказание, в място, равно на затвор, без високи стени и бодлива тел, без постови кули на всеки ъгъл, без ограничено време в престои под небето. Но въпреки това – затвор с определен режим за закуска, обяд, вечеря, занимания, вечерен час, ограничение в разходките извън грубите стени на институцията.

„Затвор за деца“ звучи плашещо, но трагедията е другаде – че с извърнат поглед вървим пред институциите, в чийто двор крачат малки на години деца, но с престарели от грубостта на живота лица.

Животът, липсващата семейна среда и обстановката на „лоша орисия“ са поставили на колене съдбата на тези деца. Разстоянието, което дели децата във ВУИ от „нормалните“ деца, от „обикновените“, „обичопривет“ живот, е една дръпка марихуана, една кражба разстояние, един пребит съсед, обилно количество поет лепилен въздух под екстаза на вече вдишаното шишенце бронз.

Според мен човек не се ражда крадец, убиец, наркоман, изнасилвач, да не говорим пък за децата. За мен тези 12-, 13-, 15-, 17-годишни деца НЕ са престъпници. Престъпен е фактът, че под плаща на „нахаканите“ им пози, във вулгарния им език, в демонстрирания непукизъм и подранила „мъжественост“ се крият майка алкохолик, безработен баща наркоман, безнадеждност и крехка детска душевност. Моделирана от тези повратности по един некрехък, суров и безмилостен начин, тя се забелязва под скъсаните дрехи, под грубата кожа, запалената цигара. По-престъпно е отношението на нас – обществото, съставено от праведници, от благочестиви, наивни и свети хора.

За противоправно трябва да се счита отхвърлянето и „анатемосването“ на тези деца. С грубата си небрежност и великолепната си самонадеяност сочим с пръст нашите деца, наричаме ги „престъпници“, „злодеи“. С безмилостния си доживотен гняв, погнусени от тях, се правим, че не съществуват, захвърлени, отритнати от едно иначе благоразумно, милосърдно българско общество. Захвърлени изработват думата „любов“ с бодлива тел, с грапави ръце.

А всъщност са добри деца! Изглеждащи неблагоприятни, ненормални, примитивни и жестоки само защото отразяват това, което получават от едно болно общество с ампутирано чувство за съпричастие. Не, не казвам, че те не са грешни, не защитавам и не омаловажавам постъпките им, престъпленията им, но мисля, че те заслужават отношение, което не е продиктувано от тези им деяния. Надявам се да можем да израснем като общество, което да вижда отвъд повърхнината на първичното. Надявам се те да се поправят чрез наша помощ, защото ние им го дължим, те са деца с мечти, осакатяващи всеки ден

от разяждащите ни, укорителни погледи и мисли. Надявам се някой ден обществото ни да може да „допусне“ тези деца от ВУИ, след като излязат, а не да бъдат „поети“ от затвора. Защото, колкото вина имат те да залитнат от „правия“ път и животът им да мине в затвора, толкова и ние, като общество, сме отговорни за това.

Как можем да променим съдбата им и можем ли по най-добрия начин, това трябва да се питаме. Прекарайте един ден с децата, младежите от ВУИ – Ракитово, поиграйте на футбол с тях, вклинете се в душите им през мътните очи само за ден, това ще промени и обърне света ви или поне част от него. Ако я има тази славна милосърдност, с която сме известни ние, българите, ще усетите това, което усетих аз, ако го има огромното сърце, за което се пее в песните, ще се свие на две от мъка, когато благочестивите ви и безгрешни ръце докоснат грубата „разбойническа“ ръка на едно 14-годишно дете „престъпник“...

2. За възпитателната мярка – с чувство за социална несправедливост

Поводът за тези лични студентски откровения е посещението на ВУИ „Ангел Узунов“ – гр. Ракитово (април, 2015 г.) от студенти по право от Югозападния университет „Неофит Рилски“. Разговорът с директора, учителите и психолога, разходката из училището и най-вече срещата с момчетата, настанени в институцията, породиха множество въпроси у студентите. Те видяха една непозната за тях страна на социалната действителност в България, запознаха се с тежките съдби и проблемите на децата там, разбраха защо са попаднали в училището-интернат и така неусетно създадоха нови приятелства.

Научихме, че повечето от момчетата, настанени във ВУИ „Ангел Узунов“, нямат стабилна семейна среда. Те са от семейства с един родител, семейства с майка наркоманка, майка алкохоличка, семейства с родител в затвора и др. Законът за закрила на детето (ЗЗД) определя тези деца за „деца в риск“ и постановява, че спрямо тях следва да се предприемат адекватни мерки за правилното им отглеждане и възпитание. Превенцията в подобни случаи е от изключително значение, защото в действителност без така необходимия родителски контрол, грижа и подкрепа децата често попадат в неподходящо обкръжение и се забъркват в неприятности. Неприятности, които понякога завършват с настаняване във ВУИ. Как ще приемат възпитателната мярка – дали като превантивна мярка, дали като сурово наказание, дали като предупреждение, или като шанс да се поправят, зависи от самите тях. Отношението им обаче има огромно значение за тяхното бъдеще, за това накъде ще тръгне животът им. Дали усилията на възпитателите ще бъдат възнаградени, или детето ще остане част от системата задълго, ще покаже само времето.

Фактът, че повечето от момчетата, настанени във ВУИ „Ангел Узунов“, нямат стабилно семейство, е още едно доказателство, че на всяко дете му е

нужно да расте в атмосфера на любов, грижа, подкрепа и разбирателство. За правилното развитие на личността на детето и израстването му като пълноценен гражданин е важен добрият пример, който да следва.

Законът за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) също обръща внимание на това дали детето, на което се налага възпитателна мярка „настаняване във възпитателно училище-интернат“, има или няма „подходяща социална среда“. Така съгласно разпоредбата на чл. 28, ал. 2 от ЗБППМН и чл. 2, т. 1 от Правилника за устройството и дейността на ВУИ и СПИ във ВУИ се настаняват малолетни над 8-годишна възраст и непълнолетни, извършили противообществени прояви, към които възпитателните мерки по чл. 13, ал. 1, т. 1 – 10 и т. 12 от ЗБППМН не са се оказали достатъчни и за нормалното им възпитание няма подходяща социална среда. Следователно освен възрастовите изисквания за настаняването във ВУИ е необходимо и наличието на още няколко кумулативни предпоставки. На първо място, на съответното дете трябва да му е наложена възпитателна мярка по чл. 13, ал. 1, т. 1 – 10 и т. 12 от ЗБППМН за извършена от него противообществена проява. Така наложената възпитателна мярка обаче не е оказала нужното поправително и превъзпитателно въздействие. Наред с това е необходимо да се установи, че за нормалното възпитание на детето *няма подходяща социална среда*, т.е. липсва благоприятно за възпитанието на детето обкръжение – родители, роднини, приятели и др. На практика се оказва, че всъщност системата наказва едно дете с настаняване във ВУИ не само защото е извършило противообществена проява и не се е поправило с налагането на по-лека възпитателна мярка, а и защото няма така нужната стабилна социална среда, която да го подкрепи и извади от институцията. Подобна ситуация прилича на истинска социална несправедливост!

Възпитателните мерки, като цяло, следва да окажат възпитателно и поправително въздействие, да подпомогнат преодоляването на отклоненията в поведението, предотвратяването на бъдещи нарушения и интеграцията в обществото, но за повечето деца те си остават истинско наказание – особено когато се налага най-тежката мярка „настаняване във ВУИ“. За тях тя е равностойна на затвор. Въпреки усилията на педагозите, психолозите и всички останали, които работят с децата, настанени във ВУИ, те се чувстват изоставени, изолирани, „затворени“, и то противно на волята си.

И тук идва най-важната част от изпълнението на разглежданата възпитателна мярка – децата трябва да повярват, че могат да се поправят, стига да искат това; да осъзнаят, че училището може да им помогне; да разберат, че има и друг начин на живот – далеч от институциите. Работата с тях следва да е корекционна, възпитателна и строго индивидуална, защото те може да са настанени във ВУИ за една и съща противообществена проява, но мотивите за нейното извършване да са абсолютно различни. Процесът е дълъг и сложен

и без съмнение ще има по-добър резултат, ако някой с добри намерения ги чака отвън...

Накрая, можем да споделим, че децата на институцията „възпитателно училище-интернат“ имат лош старт в живота, но заслужават своя втори шанс. Дано да го получат и правилно да се възползват от него! Поздравяваме екипа на ВУИ „Ангел Узунов“ за неуморната професионална работа и топлото посрещане!

3. За дома училище – с учудване и очакване

Според Й. Колев (Колев, 2001: 16) за настаняваните деца в българските ВУИ се използват различни определения: морално застрашени, изоставени, захвърлени, хулигани, извършители на противообществени прояви, престъпници, папlach, разбойници, сган и пр. По-специфични са определенията на социалните педагози – например А. С. Макаренко употребява израза „малолетни правонарушители“, Ангел Узунов ги нарича „трудни деца, временно изпаднали в затруднение“, а неговите възпитаници се категоризират като „ничи“ и като „светкавично развиващи се“. Днес такива деца са само деца в неравностойно социално положение, деца с девиантно поведение и др. подобни термини (Янушев, 2015: 26).

Следва да се подчертае, че според Ангел Узунов (Узунов, 1993) в системата на ТВУ (трудова-възпитателно училище е термин, с който до 1996 г. в България се назовават възпитателните училища-интернати) са обхващани деца, юноши и девойки със сложна житейска съдба – сираци, полусираци, с разведени родители или с родители пияници, живели само с баба и дядо, свободно скитащи из България (заради приключенията или за изхранването си). Както посочва и Й. Колев (Колев, 2001), всъщност много от тези деца „са изоставени от собствените си родители: оставени в дом „Майка и дете“, направо подхвърлени на улицата или изгонени от семействата си, защото нямат средства за препитание“. В интерната са настанявани и деца, които по своя инициатива напускат домовете си, за да се отдадат на свободния живот – „между тях има презадоволени деца на видни семейства, обидени осиновени деца и отчаяни деца на самотни майки. По народност децата в ТВУ също са разнородни – най-много са циганчетата, после са българчетата, турци са около 10 %, а има и евреи, унгарци, германци, руснаци и от други националности“⁽¹⁾.

Ангел Узунов (Узунов, 1993) твърди, че провиненията на децата, които са настанявани в ТВУ, са различни: кражби на обществено и държавно имущество; скитничество и организиране на дребни банди с цел кражби; изнасилване от малолетни; блудство; системни бягства от училище; затрудняващи работата на учителите и учебно-възпитателния процес. В ТВУ има и деца с потезки престъпления – за убийство по непредпазливост, за участие в банди на

възрастни, за системен побой над родителите, за редовни кражби на пари от дома и др. т. Същевременно Ангел Узунов открива множество противоречия в характеристиките на момчета, които „служебно“ попадат в повереното му ТВУ: „Но във всички характеристики личеше явният стремеж по всякакъв начин да се отърват от момчетата, защото те им пречеха... По-късно оцених колко неверни неща има във всяка характеристика, как в едни краските са наситени в черно по понятни причини, но после се оказва, че повечето от тях са измислени, макар и да е имало наистина маслиненочерни петна, които пишещите не са знаели или са искали да видят, или обратно – чернили го, чернили, превърнали го в негърче, а то чисто като изворна вода, само че всяка негова постъпка, напълно човешка, породена от ситуацията, винаги е тълкувана превратно и само в негова вреда“ (Узунов, 1993: 23).

Целесъобразно е да се отбележи и постановката на Ангел Узунов, че тогава възпитаниците на ТВУ умишлено са били изпращани в интернати, които „са възможно най-отдалечени от родните места или от местата, където са осъществили девиантното поведение“. Целта на това социално-правно действие е в три направления:

„1. Малолетният човек да бъде изведен от обкръжението, което е стимулирало неговите противообществени прояви, и да се изолира от субекти и обекти, които поддържат у него криминогенно влияние и взаимодействие.

2. Малкият човек да се постави в нова („чиста“) възпитателна среда, която да съдейства за промяна на неговите навици, увлечения и нравствени черти на характера.

3. Детето да бъде защитено от безспорно негативното влияние на семейството и други близки хора, за да може да преоцени своите ценности, а контактите да се използват за поощряване и санкциониране“ (Узунов, 1984).

В двете части на „Живот без междучасия. Записки на един педагог“ Ангел Узунов описва възпитаниците на ТВУ като „най-разнообразен народ“ – едри и ситни, муцунести и симпатични, окъсани и елегантни, охранени и мършави, умни и глупави, свирепи и кротки, бърбиви и мълчаливи, крадливи на дребно и едро, гуреливи или много чисти, боси, тромави, работливи или мързеливи: „един неизброим конгломерат от облекло, физиономии, характери, навици. Деца като всички други“. Обаче, отбелязва А. Узунов, на лицата им е изписано сурово изражение, плод на суров живот. „Ако погледнеш лицата им, ще си помислиш, че са лица на възрастни хора, които животът е тласкал насам-натам и по някакви непонятни за тях причини са ги влекли към чужди за тяхното въображение измерения на личността. И така, стигнали до наклона, те бързо се свличат надолу, като по детска пързалка и никак не са чувствали, че детското у тях е изчезнало, а човешкото се е заменило с друго нещо“ (Узунов, 1993; Узунов, 1994).

В практиката на ТВУ децата са довеждани в интерната „принудително и пристигат водени от милиционери, инспектори на детски педагогически стаи

или от родител, баба, дядо. В отделни случаи детето идва в училището самичко. Повечето пристигащи са добре облечени (някои – и издокарани), а идват и с изпокъсани дрехи – зависи от отношението им към чуждата собственост. По принцип всички са без финанси, но някои имат много пари, скрити на различни места по дрехите“ (Узунов, 1993).

Естествено е, че през училищния си живот момчетата имат нужда от собствени пари, но твърде малко са родителите, които осигуряват някаква минимална издръжка на своето дете. Затова Ангел Узунов разрешава от училищния бюджет да се отпускат джобни пари на сираците и полусираците, което на практика „пресича“ кражбите между учениците (Узунов, 1993: 261 – 272). След години, когато възпитаниците завършват училището и трябва да напуснат интерната, момчетата връщат служебните униформи и бельото в склада, а собствените им дрехи или вече са малки, или са скъсани. Затова повечето ученици са принудени да си тръгват за родните домове боси и дрипави, без пари и покъщнина – и ги очаква мизерия и недоимък, а ако родителите им не ги приемат вкъщи, буквално остават на улицата без подслон и прехрана. Затова А. Узунов предлага на МНП безвъзмездно да разрешава на учениците от ТВУ да си тръгват с дрехите, които са получили от държавата, да вземат леглото, дюшека и постелките, както и да имат възможност сами да си изработват необходимите им за новия живот маси, столчета, шкафчета (Узунов, 1993).

Домът училище „Максим Горки“ в гр. Ракитово днес е възпитателно училище-интернат „Ангел Узунов“. В отчета на училищното ръководство по повод 50-ата му годишнина с основателна гордост е подчертано:

„За периода 1953 – 1990 година 1260 от преминалите през училището възпитаници са работници и служители с различни специалности: 320 са шофьори, 24 – спортисти, 18 – дейци на изкуството и културата, 85 животновъди, 30 дърводелци, 9 души са в армията и полицията, 9 са с висше образование, 120 със средно образование, 40 са търговски работници, 110 са били на работа в чужбина“⁽¹⁾.

Заклучение

Интересите на детето трябва да бъдат от първостепенно значение за всяка институция, чиято дейност е свързана с децата. Кое обаче е най-доброто за детското щастие, може би не трябва да се решава от възпитателя или законодателя, а от самите свободни и равноправни деца. В този смисъл е и един от основните принципи на Конвенцията за правата на детето. В нея е заложено, че всяко дете има право на мнение и право на участие във вземането на решения, които засягат неговото бъдеще. Всеобщо е разбирането, че за децата е най-добре да не са на улицата и задължително да посещават училище всеки ден от своя млад живот. Доколко обаче самите те разбират това, е въпрос на индивидуална преценка. Важното е да повярват във възможността да имат

по-добро бъдеще, след като излязат от възпитателното училище-интернат. Защото благополучието и щастието на детето днес е щастливото бъдеще на човечеството утре.

Приложение

СРЕЩИ Ангел Узунов*

...

Напоследък все повече и повече се срещам с нещастieto на малолетни и безотговорността към тях... Прочетох във вестник, че на гара София живеят десетки изоставени, безпризорни деца и никой не се интересува от тях... И когато веднъж отидох в София, не тръгнах да видя новия, демократичния, реституирания облик на столицата, а както винаги досега погледнах в задния двор – с часове останах на гарата. И видях малките изоставени същества – боси през зимните месеци, окъсани, гладни, крастави, да се навират между тръбите на парното отопление, да се свиват на кравай без завивка и също бездомни кучета да се навират в тях, за да се стоплят взаимно... Може би единственото удоволствие и на децата, и на кучетата беше моментът, когато кучешките езичета лижеха с лигавите си езици босите пети на децата... Разговарях с момчетата – и с тия в тъмните къшета, и с ония, по-добре облечените, които след полунощ излизат в чакалнята и лягат, все едно че са чакащи пътници, на пейките... Не ме излъгаха, когато ги попитах били ли са в някой приемник и ако са били, защо не са останали там – все пак чисто легло, осигурена храна...

– Били сме... Не ни съдържа там... Не е интересно – все едно и също... Тук повторение няма – днес те подгони полиция, утре се качиш на влак и те гони кондуктор, вдругиден по-големите ти свият сармите, след това ти пък свиеш сармите на някой по-малък... И така върви животът... Важното е, че си свободен да правиш каквото си искаш... Демокрация...

И тогава научавам и за нещо още по-страшно... За детската проституция. Децата ми го разказват без свян, като нещо, което е в реда на нещата... Проститутките са малки – 10 – 12-годишни. Затова са и евтини – само пари за един хамбургер... Не спят тук, на гарата, имат си други места за спане. Тука е работното им място – в гаровите клозети. Разделени са на групи, имат си сутеньори, които им търсят клиенти, защитават ги и след това вземат половината от припечеленото. И тези сутеньори са част от тези момчета, с които разговарям и които ми казват нещата с най-точните им имена, без да се срамуват и без да се страхуват... За тях това бе станало вече ежедневие, утре щеше да стане и професия... Аз умея да разговарям с деца, вярвам им, а чувствам, че и те ми вярват и ми се доверяват. И затова питам и за останалото – употребяват ли опиати... Само някои... Не стигат парите за опиати. Виж – лепило дишат. То е евтино, а и когато го смъркат, им става хуба-а-аво, като че ли нещо ги възнася нагоре и забравят за ежедневието си... И пак се връщам за приемника и отново със същия въпрос – защо не остават там.

– То е дом за временно настаняване. И затова прекарваме там чат-пат по някой ден...

И други деца видях една нощ, след полунощ, налягали до един зид, направо на тротоара, завити в дрипи като пашкули... Къде ли ще отидат утре, когато се събудят? Ще просят. Ще крадат. За да се нахранят. И самите те ще стават жертва на насилия, блудства, проституция и хомосексуализъм... Чии са тия деца, нямат ли родители, майки, бащи? Едни имат, други нямат. Някои родители сами пращат децата си да вършат престъпления. Казах ли ви вече за една изповед на едно момче – много деца, бащата пияница и сутрин, като станат, ги строява и им казва: „Тръгвате! Каквото донесете довечера, това

и ще ядете...". И те тръгват, често не се връщат, понякога завинаги... Други имат само майки, по-право – имали са. И мизерията е принудила тези майки да подхвърлят или да изоставят бебетата си, децата си... Но те не са само техни деца, те са и наши деца. Статистиката сочи, че в момента у нас има над 45 хиляди изоставени деца, които чакат грижата на държавата и обществото, и много малко от тях получават по нещичко, а без-призорните са над 15 хиляди. Полицията е успяла да регистрира при себе си малолетни и непълнолетни, които са извършили престъпления. И те са над 20 хиляди. Страшно ли ви е, че боравя само с хиляди? На мене ми е страшно...

Смея да твърдя – детските права у нас системно се нарушават. Именно сега, когато мислим, че сме станали вече полудемократична страна. И ги нарушават ония, които трябва да ги пазят – парламентът и работещите в него. Не смея да ги нарека народни представители, защото децата са също част от народа, а правата им никой не защитава. Всяка година двойно се увеличават престъпленията на малолетни и непълнолетни, но на фона на общата престъпност, която се измерва с повече от 200 хиляди за година, отговорните считат, че онова, което вършат децата, е хрема в сравнение с извършеното от възрастни... Но тази хрема е злокачествена, ракова. Утре тези деца ще станат възрастни и нищо друго не ги очаква освен престъпления. А не вършим ли ние най-тежкото престъпление не само към децата, но и към страната, към самите нас си, като обричаме децата, които са нашето бъдеще?

Защо обвинявам парламента и работещите в него? Нека дам само един малък пример. В момента в страната има 11 трудово-възпитателни училища. Всички те имат прекрасна база. През миналата година в тях са били настанени 335 деца, а в края на учебната година – юни 1993 година, са станали 700. Забележете, само в едно от тях – нашето, могат да бъдат настанени над 150 деца. А всяка учебна година напоследък започва с 40, а завършва с 60 – 65. Столовата е за 200 души, в общежитието има апартаменти за още толкова, просторни клубове. Персоналът е повече от децата. И обществеността протестира – на един човек един ученик. А никой не знае, че с 10 или 15 деца се работи много по-лесно, отколкото с едно или две. Местата стоят свободни, а в същото време хиляди деца са безпризорни и детската и младежката престъпност расте не с проценти, а с пъти, деца крадат, грабят, изнасилват, бият, проституират, образуват банди, разбиват къщи, убиват... Да, убиват. Един непълнолетен заедно други двама в патрулната кола вадят пистолета на единия придружаващ ги полицай и го убиват и тежко раняват втория... И нека ви дам извадка от един вестник: „Шестокласник убива възрастна жена, обира я, а след това проиграва вещите на комар... Полицията го залавя два месеца по-късно. Той се оказва на 14 години, извънбрачно дете. Учил в климатично училище и избягал. В деня на убийството играл комар със свои връстници. Мизата е в предмети, а той няма такива. И отива до най-близката къща, разбива вратата и започва да тършува за нещо, което може да свърши работа при залаганията. В този момент собственицата се връща и го заварва. С тесла и ютия момчето я убива, най-спокойно се измива, взема вещите, които са му нужни, парите, които намерил, и се връща при играещите. Загубва почти всичко, след което се прибира у дома и ляга да спи...“. Когато го прочетох, настръхнах... А вие? И в същото време места с прекрасни условия стоят свободни, а хиляди деца, извършили престъпления заради съзнанието, че са ненаказуеми, само се разпитват и веднага биват пускани при родителите си, за да продължат възпитанието им... А в това време педагогическите работници в ТВУ работят с едно, две или три деца в клас и чакат попълнение. Но нямало закон. Детето е свободен индивид, свободна личност и не може върху него да се посяга, защото има Харта за защита на децата... Именно тая Харта трябва да стане причина децата да бъдат настанявани за възпитание и превъзпитание, защото в противен случай върху

тях се извършва истинско престъпление, което би трябвало да бъде наказуемо... Не, не това е демокрацията. И в най-демократичните страни децата, извършили престъпления, се настаняват в специални заведения и там се възпитават.

Ето затова обвинявам парламента и заседаващите в него депутати, защото за 4 години досега не намериха време да приемат поне един закон в защита на децата. На тях, на законотворците искам да кажа само едно – сирачето, безпризорното дете всеки може да удари, но няма кой да го погали... Защо не го погалите поне вие с един закон, за да ви благодарят след години? Не знаете ли вие, че опиатите стават достояние и на подрастващите? Не знаете ли, че в момента покрай училищните огради на елитни и немного елитни училища в големите градове се продава хероин и че по-лесно от него ще купиш, отколкото да купиш боза? Че на разни места е започнало вече „зарибяването“ – на децата се дава кока-кола или други безалкохолни, в които има опиати? Целта е една – децата да свикнат с тях и утре да ги търсят. Именно тогава цените ще станат тройни... Това не е вписано в Хартата, господа законотворци. Впишете го вие с един закон!

Започна и телефонният тероризъм. Все повече деца посягат към телефонната слушалка и се обаждат в училищата, че има заложена бомба, защото не са си научили уроците... Няма да мине много време и те ще се научат и на друг вид тероризъм...

Това, което вършите спрямо децата, е престъпление, госпожи и господа законотворци. Вие също имате деца – не забравяйте, че онова, което вършите, е бумеранг, който ще се върне към вас, а ще удари и вашите деца...

Добре че има и други срещи с децата, които възпитавахме и отдавна станали мъже, бащи и дядовци даже. И за моя радост те са повече, те ме обнадеждават, те ми дават сили да се радвам и значи да съществувам. Защото няма нищо по-страшно от безцелно и безрезултатно преживяния живот, когато виждаш, че не можеш да го повториш, за да поправиш грешките си.

* Узунов, А. (1994). ЖИВОТ БЕЗ МЕЖДУЧАСИЯ. Записки на един педагог. ЧАСТ ВТОРА. САМОРАСПЕЦИ ДЕЦА НАШИ. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 313 – 317.

БЕЛЕЖКИ

1. 50 години възпитателно училище град Ракитово (1953 – 2003). Юбилейно издание. (2003). Велинград.
2. Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните – Обн. ДВ, бр. 13 от 14.02.1958 г., посл. изм. ДВ, бр. 68 от 02.08.2013 г.
3. Закон за закрила на детето – Обн. ДВ, бр. 48 от 13.06.2000 г., посл. изм. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г.
4. Правилник за устройството и дейността на ВУИ и СПИ – Обн. ДВ, бр. 71 от 01.09.2006 г.

ЛИТЕРАТУРА

Колев, Й. (2001). *Ангел Узунов – Лекарят на изкривени детски души*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

- Узунов, А. (1994). *Живот без междучасия. Записки на един педагог. Част втора: Самораслеци – деца наши*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Узунов, А. (1993). *Живот без междучасия. Записки на един педагог*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Узунов, А. (1984). Социални предпоставки за извършване на противобществени прояви от малолетните и непълнолетни правонарушители у нас. *Обществено възпитание*, 6.
- Янушев, Г. (2015). Десетилетия, посветени на децата. *Обществено възпитание*, 1, 25–31.

REFERENCES

- Kolev, Y. (2001). *Angel Uzunov – Lekaryat na izkriveni detski dushi*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Uzunov, A. (1994). *Zhivot bez mezhduchasiya. Zapiski na edin pedagog. Chast vtora: Samorasletsi – detsa nashi*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Uzunov, A. (1993). *Zhivot bez mezhduchasiya. Zapiski na edin pedagog*. Sofiya: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”.
- Uzunov, A. (1984). *Sotsialni predpostavki za izvarshvane na protivooobshtestveni proyavi ot maloletnite i nepalnoletni pravonarushiteli u nas. Obshtestveno vazpitanie*, 6.
- Yanushev, G. (2015). *Desetiletiya, posveteni na detsata. Obshtestveno vazpitanie*, 1, 25-31.

CHILDREN OF THE CORRECTIONAL BOARDING SCHOOL INSTITUTION

Abstract. The article presents perspectives on the nature and possibilities of corrective measure “placement in a Correctional Boarding School” under the conditions of CBS.

✉ ¹⁾ Dr. Nadezhda Krasteva, ²⁾ Zhelyazka Stefanova

Neofit Rilski South-West University

66, Ivan Mihailov Str.

2700 Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: ¹⁾ nkrusteva@law.swu.bg, ²⁾ j_stefanova@abv.bg